PATVIRTINTA
Rokiškio lopšelio-darželio „Varpelis“
direktoriaus 2023 m. kovo 31 d.
įsakymu Nr. V- 38

ROKIŠKIO LOPŠELIO-DARŽELIO „VARPELIS“ SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE ATPAŽINIMO KRITERIJŲ IR VEIKSMŲ, KILUS ĮTARIMUI DĖL GALIMO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TVARKOS APRAŠAS

I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Tvarkos aprašas dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje (toliau – Tvarkos aprašas) nustato smurto (fizinio, psichologinio, seksualinio, nepriežiūros) prieš vaiką pasekmes vaiko fizinei, psichikos, dvasinei, moralinei ar socialinei sveikatai ir raidai, smurto atpažinimo kriterijus ir Rokiškio lopšelio- darželio „Varpelis” (toliau – Lopšelis-darželis) darbuotojų veiksmus įtarus, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje.

2. Tvarkos aprašo paskirtis – kaip galima anksčiau atpažinti vaiką, kuris galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, ir imtis būtinų veiksmų užkirsti kelią bet kokių smurto apraiškų pasikartojimui.

3. Tvarkos apraše vadovaujamasi šiais principais: geriausių vaiko interesų prioritetiškumo, konfidencialumo, teisingumo, bendradarbiavimo, dalyvavimo, kompleksiškumo.

4. Tvarkos apraše vartojamos sąvokos suprantamos taip kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme ir kituose įstatymuose.

II SKYRIUS
ARTIMOJE APLINKOJE PATIRIAMO SMURTO PASEKMĖS VAIKO SVEIKATAI IR RAIDAI

5. Vaiką žaloja bet kuri smurto forma. Kiekvienas vaikas į patiriamą smurtą reaguoja skirtingai, todėl ilgalaikės patirto smurto pasekmės vaiko psichikos sveikatai, psichosocialinei raidai gali būti skirtingos. Pasekmių sunkumas priklauso nuo:

5.1. vaiko amžiaus, lyties, individualių jo asmenybės savybių;

5.2. smurtautojo asmeninių bruožų, jo ryšio su vaiku artimumo (pvz., mama, tėvas, senelis, įtėvis, dėdė), smurtinių veiksmų pobūdžio;

5.3. aplinkinių reakcijos ir požiūrio į smurtą (pvz., teigiama, kad vaikas smurto faktą išsigalvojo, „negali būti, kad šioje inteligentiškoje šeimoje būtų smurtaujama“ arba smurtas toleruojamas kaip norma teigiant, kad „nei vienas neužauga nemuštas“ ir pan.), socialinio palaikymo ir vaikui suteiktos pagalbos kokybės.

6. Skirtingo amžiaus vaikai į smurtą reaguoja skirtingai:

6.1. vaikams, ugdomiems pagal ikimokyklinio ugdymo programą (toliau – ikimokyklinio amžiaus vaikai) dėl ribotų pažintinių gebėjimų, emocijų ir elgesio valdymo įgūdžių yra sunku prisitaikyti prie skausmingų gyvenimo situacijų, jie ribotai supranta smurto situacijas (pvz., nors tam tikras asmuo smurtauja, tačiau vaikas vis tiek nori, kad jis neišeitų, gyventų kartu) ir yra nepajėgūs joms pasipriešinti. Galimos vaikų reakcijos: emocinis sąstingis, nerimas, panika, susierzinimo ar pykčio protrūkiai, trumpalaikės atminties sutrikimai, pasyvus ar regresuojantis elgesys (pvz., nesirengia pats, nors tai daryti puikiai mokėjo; nevalgo savarankiškai), psichosomatiniai pilvo, galvos skausmai, miego sutrikimai;

6.2. jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikai dėl vis labiau besiformuojančių pažintinių

gebėjimų, lavėjančios emocijų ir elgesio reguliacijos geba aiškiau suprasti smurtinę situaciją bei prie jos prisitaikyti. Jie išgyvena baimės ir kaltės jausmus (pvz., vaikas jaučiasi kaltas, kad tam tikras asmuo įniršta ir mušasi), nepasitiki suaugusiais, išgyvena prieštaringus jausmus smurtaujančio tam tikro asmens atžvilgiu, depresyvią nuotaiką, patiria įkyrias mintis ar smurtinių situacijų namuose vaizdinius, pastebimai suprastėja jų dėmesio koncentracija įvairiose veiklose (mokantis, sportuojant), krenta mokymosi pasiekimai, skundžiamasi psichosomatiniais pilvo, galvos skausmais, agresyviai elgiasi, atsiskiria nuo bendraamžių, gali formuotis žalingi įpročiai;

6.3. vaikai, gebantys atsiriboti nuo smurtinės šeimos aplinkos, išdrįsta nebendrauti su smurtaujančiu artimoje aplinkoje asmeniu ar pabėgti iš namų/mokyklos bei gali patys imti smurtauti. Paaugliai, gyvenantys smurto artimoje aplinkoje sąlygomis, gali stokoti empatijos aplinkiniams, vengti atsakomybės už savo poelgius, gali padažnėti jų asocialaus elgesio apraiškų, piktnaudžiavimo alkoholiu ar narkotikais, galimi kriminaliniai nusikaltimai. Formuojasi klaidingos šeimos santykių nuostatos, vertybės (pvz., „smurtauti mylint yra normalu“, „įniršus užvožti sutuoktiniui galima, nes pats prisiprašė“ ir pan.).

7. Jei vaikas nepatiria tiesioginio smurto, tačiau gyvena aplinkoje, kurioje yra smurtaujama, ir vaikas yra smurtinio elgesio liudininkas, jis patiria fizinį, protinį, dvasinį, dorovinį vystymąsi žalojantį smurto poveikį.

8. Vaiko patirtas smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti įvairiais būdais – tiesioginiais skundais arba pasikeitusiu elgesiu, emocinėmis reakcijomis, bendravimo su aplinkiniais ypatumais.

9. Lopšelio-darželio darbuotojams svarbu būti budriems, atidiems, jautriems ir rūpestingiems pastebint smurto artimoje aplinkoje požymius.

III SKYRIUS
SMURTO FORMOS IR SMURTO ATPAŽINIMO KRITERIJAI

10. Išskiriamos keturios smurto prieš vaikus formos: fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas ir nepriežiūra. Prieš vaiką gali būti naudojamas vienos formos smurtas, tačiau dažniausiai pasitaiko keleto jų kombinacija, pvz., fizinis smurtas prieš vaiką naudojamas kartu su psichologiniu smurtu ar nepriežiūra. Smurtą artimoje aplinkoje galima atpažinti ne iš vieno, o iš kelių kriterijų, todėl būtina įvertinti smurto artimoje aplinkoje kriterijų visumą.

11. Fizinis smurtas gali pasireikšti:

11.1. smūgiavimu, daužymu, spardymu, stumdymu;

11.2. mušimu („tekšnojimu“, „pliaukšėjimu“ įvairiais daiktais (pvz.: ranka, diržu, batu ir pan.);

11.3. purtymu, žnaibymu, draskymu, kandžiojimu;

11.4. tampymu už plaukų ar ausų;

11.5. smaugimu, kankinimu (pvz.: vertimu ilgą laiką stovėti nepatogioje padėtyje, karštyje ar šaltyje; vaiko burnos plovimu muilu ir pan.);

11.6. uždarymu ir laikymu tamsoje (pvz.: rūsyje, spintoje ir pan.);

11.7. deginimu (cigarečių gesinimo žymės, kitų įkaitintų daiktų nudeginimai ant kūno), plikymu vandeniu, badymu;

11.8. ginklų ar kitų žalojančių daiktų naudojimu, t. y. tai, kas sukelia vaikui fizinį skausmą ir jį žaloja;

11.9. kitais tyčiniais fiziniais veiksmais, sukeliančiais vaikui skausmą, darančiais žalą arba keliančiais pavojų jo gyvybei, sveikatai, raidai ar žalą garbei ir orumui.

12. Fizinis smurtas gali būti vienkartinis įvykis arba pasikartojantys, ilgą laiką besitęsiantys veiksmai. Fizinio smurto sukelta fizinė žala gali varijuoti nuo lengvo nubrozdinimo, mėlynių iki kaulų lūžių ar net gyvybei grėsmingų sužalojimų. Dažniausiai fizinis smurtas palieka žymes ant vaiko kūno, tačiau neretai apie patirtą traumą galima spręsti iš vaiko elgesio ar emocijų.

13. Fizinio smurto atpažinimo kriterijai:

13.1. fiziniai požymiai:

13.1.1. mėlynės arba kraujosruvos (pavienės ar daugybinės vienoje ar keliose vietose),

panašaus dydžio, gali būti įvairių daiktų formų (virvės, diržo ir pan.), suaugusio įkandimo (dantų) žymės. Jos gydamos keičiasi nuo raudonos (0–2 dienų) – mėlynos (2–5 dienų) – žalsvos (5–7 dienų) – geltonos (7–10 dienų) – rudos (10–14 dienų) spalvos ir po 2–4 savaičių pranyksta;

13.1.2. nudeginimai (pavieniai ar daugybiniai), nuplikymai įvairiose (matomose ar (ir) nepastebimose) kūno vietose, neturintys pagrįsto paaiškinimo;

13.1.3. nušalimai (sutinusios, paraudusios kojos ar rankos), kuriems nėra pagrįsto paaiškinimo;

13.1.4. įdrėskimai, įpjovimai, nubrozdinimai ar randai, kuriems nėra įtikinamo paaiškinimo ar paaiškinimas nepagrįstas;

13.1.5. burnos ertmės, pilvo ir krūtinės ertmės sužalojimai (kepenų, blužnies), kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis;

13.1.6. stuburo sužalojimo požymiai (slankstelių pažeidimai, kaklo sužalojimas), kaukolės ertmės, kitų kaulų lūžiai (pavieniai ar daugybiniai), kai tai nesusiję su vaiko medicinine būkle (pvz.: trapių kaulų sindromu) ar netyčine sunkia trauma, nėra paaiškinimo arba jis nepagrįstas;

13.1.7. tinklainės kraujosruvos ar akių sužalojimai, kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis. Matomos kraujosruvos vaiko akių tinklainėse, dusimas, vėmimas yra Sukrėsto vaiko sindromo pagrindiniai požymiai, kai vaikas labai stipriai kratomas, purtomas suaugusiojo; dažniausiai šį sindromą patiria kūdikiai iki 1 metų, tačiau jis gali pasitaikyti iki 2 metų amžiaus vaikams;

13.2. emociniai ir elgesio požymiai:

13.2.1. nerimastingumas, baimingumas;

13.2.2. tam tikrų asmenų, vietų baimė (pvz., bijo tam tikrų suaugusiųjų, bijo grįžti namo);

13.2.3. savęs nuvertinimas (pvz., sako, kad jis nevykėlis, jam nepavyks atlikti užduočių);

13.2.4. perdėtas nuolankumas, paklusnumas;

13.2.5. agresyvumas (pvz., muša ar spardo savo augintinį arba tam tikrą asmenį);

13.2.6. nuotaikų kaita, impulsyvios reakcijos (pvz., greitai įniršta, tranko daiktus ir staiga ima juoktis);

13.2.7. prislėgtumas (pvz., nesišypso, nesijuokia);

13.2.8. padidintas jautrumas aplinkos dirgikliams (pvz., išsigąsta staigių kito asmens judesių, netikėtų garsų);

13.2.9. nemiga (pvz., negali užmigti, sapnuoja košmarus);

13.2.10. valgymo sutrikimai;

13.2.11. atsiribojimas (pvz., nenori įsitraukti į bendrą grupės / klasės veiklą,nebendrauja su kitais vaikais, lieka nuošalyje);

13.2.12. probleminis ir (ar) provokuojantis elgesys grupėje ar klasėje (pvz., tyčia pažeidinėja taisykles, vagia, vartoja alkoholį);

13.2.13. vengiantis elgesys kasdienėje veikloje (pvz., atsisako iki tol mėgtos veiklos);

13.2.14. nenoras eiti mokyklą, stipriai suprastėję ugdymosi / mokymosi pasiekimai;

13.2.15. vengimas persirengti kūno kultūros pamokose, oro sąlygas neatitinkančių drabužių nešiojimas (tai gali būti bandymas slėpti mėlynes ar kitus kūno sužalojimus);

13.2.16. kitais vaiko elgesio ar emocijų pokyčiais.

14. Psichologinis smurtas gali pasireikšti:

14.1. vaiko atstūmimu, kai suaugusieji įvairiais būdais ir priemonėmis vaikui demonstruoja, kad jis yra nemylimas ir nepageidaujamas;

14.1.1. grubia vaiko kritika, menkinimu, „etikečių klijavimu“;

14.1.2. vaiko plūdimu, jo keikimu;

14.1.3. šaukimu ant vaiko;

14.1.4. vaiko žeminimu, menkinimu;

14.1.5. vaiko erzinimu ir šaipymusi iš jo protinių galių ar fizinės išvaizdos;

14.1.6. vaiko demonstruojamos meilės, dėmesio ar prisilietimų atmetimu;

14.1.7. fiziniu ar emociniu vaiko apleistumu;

14.1.8. vaiko išskyrimu / atskyrimu nuo likusios šeimos dalies;

14.1.9. vaiko varymu iš namų;

14.1.10. vaiko neįleidimu namo, prisidengiant disciplinos tikslais ar baudimu.

14.2. vaiko ignoravimu, kai suaugusieji dėl savo emocinių ar kitokių problemų (pvz., psichikos sutrikimo, alkoholio vartojimo ar kt.) nėra pajėgūs atliepti vaiko emocinių poreikių, negali parodyti vaikui prieraišumo ar rūpintis juo, nesidomi vaiku, nesuteikia jam švelnumo ar nepripažįsta vaiko buvimo; suaugusieji fiziškai yra šalia vaiko, tačiau emociškai jie nėra prieinami:

14.2.1. nenuoseklus suaugusiojo atsakas ar jo nebuvimas į vaiko siekį užmegzti kontaktą

14.2.2. nesirūpinimas vaiko fiziniais, socialiniais ir emociniais poreikiais;

14.2.3. nesidomėjimas vaiko interesais, veikla, mokyklos reikalais, draugais, jų nepripažinimas;

14.2.4. nelaikymas vaiko savu, jo nepripažinimas;

14.2.5. neužtikrinimas vaikui medicininės priežiūros, saugios, švarios aplinkos;

14.2.6. negebėjimas ar menkos pastangos apsaugoti vaiką nuo pavojingų ar žalingų jam situacijų;

14.3. vaiko terorizavimu, kai suaugusieji grasina, šaukia ar keikia vaikus, išskiria vieną vaiką iš kitų jį kritikuodami, bausdami ar išjuokdami, baugina fizine žala, palikimu ar net mirtimi:

14.3.1. perdėtu vaiko erzinimu, šaipymusi, rėkimu, keikimu;

14.3.2. grasinimu, vaiko arba kitų bauginimu, gąsdinimu vaiko akivaizdoje;

14.3.3. nenuspėjamu, nepagrįstu ir ekstremaliai intensyviu emocijų išliejimu ant vaiko;

14.3.4. žodiniais suaugusiojo grasinimu sužaloti vaiką, save ar kitus;

14.3.5. priešiškumu kitiems šeimos nariams;

14.3.6. nenuoseklių ir nepagrįstų reikalavimų vaikui kėlimu;

14.3.7. vaiko pašiepimu ir menkinimu kitų akyse;

14.3.8. grasinimu atskleisti asmeninę ar trikdančią informaciją apie vaiką;

14.4. vaiko izoliavimu, kai suaugusieji riboja vaiko galimybes įsitraukti/ dalyvauti įvairiose veiklose kartu su bendraamžiais, atriboja vaiką nuo jo raidai būtinos emocinės, socialinės stimuliacijos:

14.4.1. vaiko palikimu vieno ar be priežiūros ilgą laiką;

14.4.2. draudimu vaikui bendrauti su bendraamžiais ar draugais;

14.4.3. vaiko atskyrimu nuo įvairios jam būtinos emocinės ir socialinės aplinkos;

14.4.4. reikalavimu vaikui nuolat būti namuose / kambaryje;

14.4.5. vaiko atribojimu nuo žaidimų su bendraamžiais ir jį džiuginančių veiklų;

14.4.6. draudimu vaikui dalyvauti renginiuose, bendraamžių ar šeimos susitikimuose, šventėse;

14.4.7. pernelyg griežtomis bausmėmis už vaiko amžiui įprastą elgesį;

14.4.8. vaiko skatinimu atsisakyti draugų ar socialinių kontaktų, kvietimų;

14.4.9. per didele vaiko atstovų pagal įstatymą globa ir atsargumu, dėl kurio ribojamas vaiko patyrimas ir mokymasis;

14.5. Vaiko socialiniu tvirkinimu, kai suaugusieji palaiko, pritaria ar skatina vaiko dalyvavimą nusikalstamoje ar vaiko amžiaus neatitinkančioje veikloje, leidžia stebėti žiaurų elgesį su gyvūnais, žiūrėti netinkamo seksualinio turinio vaizdus:

14.5.1. vaiko skatinimu ar apdovanojimu už neetišką ar nelegalų elgesį (pvz., vagystes, melavimą, tyčiojimąsi);

14.5.2. vaiko skatinimu užsiimti prostitucija;

14.5.3. psichoaktyviųjų medžiagų parūpinimu vaikui arba jų vartojimu kartu su vaiku;

14.5.4. leidimu ar skatinimu įsitraukti į veiklas, kurios yra žalingos sau pačiam ar kitiems (pvz., lošimus);

14.6. vaiko išnaudojimu/eksploatavimu, kai suaugusieji manipuliuoja vaiku ar verčia jį dalyvauti veiklose, neatitinkančiose vaiko raidos etapo ir poreikių, deleguoja jo amžiaus

neatitinkančią atsakomybę:

14.6.1. vaiko raidos lygį, galimybes ir pajėgumą viršijančiais suaugusiųjų lūkesčiais;

14.6.2. vaiko vertimu dalyvauti jam nenorimoje veikloje be pagrįstos priežasties;

14.6.3. vaiko amžiaus neatitinkančiu reikalavimu prižiūrėti / rūpintis tam tikrais asmenimis; girtavimo); srityje;

14.6.4. vaiko kaltinimu, gėdinimu, smerkimu dėl kitų elgesio (pvz., tam tikro asmens girtavimo);

14.6.5. pernelyg aukštais lūkesčiais namų ruošos ar kasdienių pareigų vykdymo srityje;

14.6.6. unikalių vaiko temperamento ir asmenybės savybių neigimu ir kita.

15. Psichologinis smurtas – sunkiausiai atpažįstamas ir nustatoma smurto prieš vaiką forma, nes ji nepalieka žymių ant vaiko kūno, jo pasekmės pasireiškia tik vėliau, be to, sunku nustatyti ribą tarp vaiko auklėjimo (nuolatinio būgštavimo dėl vaiko laisvalaikio, jo vertimas užsiimti tam tikra veikla ar pan.) ir smurto. Psichologiniam smurtui priskirtinas pastovus vaiko poreikių netenkinimas, nuolatinis vaiko atstovų pagal įstatymą bendravimo su vaiku pobūdis, kuris žalojančiai veikia vaiko asmenybę ir trikdo visavertę jo asmenybės raidą.

16. Psichologinio smurto atpažinimo kriterijai:

16.1. vaiko emociniai ir elgesio požymiai:

16.1.1. perdėtas meilumas, lipšnumas su mažai pažįstamais žmonėmis;

16.1.2. pasitikėjimo savimi stoka, nerimastingumas, perdėtas atsargumas;

16.1.3. artimo ryšio su vaiko atstovais pagal įstatymą stoka (pvz., nesidžiaugia, kai vaiko atstovai pagal įstatymą ateina pasiimti iš mokyklos);

16.1.4. agresyvumas kitų vaikų ar gyvūnų atžvilgiu;

16.1.5. vaiko amžiaus neatitinkančios žinios, kalba, elgesys (per daug suaugęs arba pernelyg vaikiškas);

16.1.6. sunkumai valdyti stiprias emocijas, jų proveržius;

16.1.7. atsiribojimas/atsitraukimas nuo tam tikro asmens;

16.1.8. baimė, neapykanta tam tikro asmens atžvilgiu;

16.1.9. socialinių įgūdžių stoka, mažai draugų;

16.1.10. emocinis nebrandumas (lyginant su bendraamžiais);

16.1.11. mikčiojimas, apsunkinta kalba;

16.1.12. psichosomatiniai skundai (galvos, pilvo skausmai, pykinimas);

16.1.13. nevalingas šlapinimasis ir tuštinimasis;

16.1.14. depresija, uždarumas;

16.1.15. save žalojantis elgesys: alkoholio vartojimas, pjaustymasis, suicidiniai bandymai;

16.2. psichologinį smurtą prieš vaiką padeda atpažinti suaugusiųjų, psichologiškaismurtaujančių prieš vaiką, elgesio požymiai:

16.2.1. nepagarbos vaikui demonstravimas;

16.2.2. negatyvūs pasisakymai apie vaiką;

16.2.3. emocijų vaiko atžvilgiu nerodymas, vengimas vaiką paliesti, apkabinti;

16.2.4. nesirūpinimas medicininiais vaiko poreikiais;

16.2.5. vaiko pravardžiavimas, viešas jo žeminimas;

16.2.6. nuolatiniai grasinimai vaikui sukelti fizinę žalą arba vaiko vertimas stebėti kaip smurtaujama prieš jo mylimą asmenį ar gyvūną;

16.2.7. nerealistinių lūkesčių vaiko atžvilgiu puoselėjimas;

16.2.8. vaiką išnaudojimas namuose kaip tarno ar tam tikro asmens mažesniems vaikams prižiūrėti;

16.2.9. vaiko įtraukimas į „suaugusiųjų reikalus“, pvz., skyrybas, tam tikrų asmenų tarpusavio konfliktus.

17. Seksualinis smurtas prieš vaiką gali pasireikšti:

17.1. seksualiniais santykiais su prasiskverbimu (analiniais, vaginaliniais, oraliniais);

17.2. daiktų kišimu į lytinus organus;

17.3. vaiko glostymu, lietimu, bučiavimu, masturbavimu siekiant seksualiai pasitenkinti;

17.4. vertimu glostyti ar masturbuoti tam tikrą asmenį, bučiuoti, čiulpti, kandžioti jo lytinius organus;

17.5. lytinių organų demonstravimu vaikui;

17.6. vertimu ar siūlymu vaikui nusirenginėti, masturbuotis tam tikro asmens akivaizdoje;

17.7. vaiko įtraukimu į pornografinę veiklą ar prostituciją;

17.8. seksualinio pobūdžio kalbomis su vaiku, nepadorių gestų, pornografinio turinio medžiagos demonstravimu vaikui siekiant seksualinių tikslų.

18. Seksualinio smurto atpažinimo kriterijai:

18.1. fiziniai požymiai:

18.1.1. nėštumas;

18.1.2. lytiniu keliu plintančios infekcijos;

18.1.3. poodinės kraujosruvos, nubrozdinimai išorinių lytinių organų, krūtų, sėdmenų, vidinių šlaunų paviršių srityje, kurių negalima paaiškinti atsitiktine trauma;

18.1.4. nepaaiškinamas kraujavimas iš išorinių lytinių organų, makšties;

18.1.5. patinimai, skausmas, niežėjimas analinėje ar išorinių lytinių organų srityje;

18.1.6. skausmingas šlapinimasis;

18.1.7. sunkumai sėdint ar vaikštant;

18.1.8. suplėšyti, dėmėti ar kruvini, drabužiai;

18.1.9. sutrikęs miegas, valgymo sutrikimai;

18.2. emocijų ir elgesio požymiai:

18.2.1. nuolatinis savo genitalijų lietimas, trynimas (net iki skausmo);

18.2.2. viešas masturbavimasis, nesiliaujantis net ir vaiką sudrausminus;

18.2.3. vaiko amžiaus neatitinkančios seksualinės žinios, atviras įvairių seksualinių dalykų klausinėjimas (net ir nepažįstamų žmonių);

18.2.4. seksualinio turinio žaidimai; žaidžiant demonstruojama agresija, priešiškumas savo arba priešingai lyčiai;

18.2.5. lytinio akto su kitais vaikais, gyvūnais ar žaislais imitavimas;

18.2.6. daiktų kišimas sau ar kitiems į vaginą, užpakalį;

18.2.7. nusirenginėjimas nuogai arba įkyrūs prašymai, kitų nurenginėjimas;

18.2.8. savo kūno gėdijimasis / nekentimas / bjaurėjimasis juo;

18.2.9. suaugusiojo lietimas, „gundymas“, įmantrus, provokuojantis elgesys;

18.2.10. vengimas nusirengti prie kitų žmonių (pvz., per kūno kultūros pamokas);

18.2.11. susivaržymas, susikaustymas, įtampa judant, žaidžiant, sportuojant;

18.2.12. įtampa, sustingimas, baimė būti suaugusių žmonių liečiamu, keliamu, apkabinamu, sodinamu ant kelių;

18.2.13. tam tikrų konkrečių vietų baimė, vengimas (pvz., vonios ar tualeto kambario, tamsių vietų);

18.2.14. seksualinio turinio detalių, simbolių piešimas;

18.3. vaikams, patiriantiems seksualinį smurtą, gali pasireikšti ir kiti, nespecifiški požymiai, kurie galimi ir esant kitokio pobūdžio problemoms:

18.3.1. pernelyg nuolankus, paklusnus elgesys;

18.3.2. socialinių kontaktų vengimas, izoliacija;

18.3.3. nesidomėjimas iki tol mėgta veikla;

18.3.4. artumo, intymumo, fizinio kontakto baimė;

18.3.5. dėmesio koncentravimo sunkumai;

18.3.6. nepasitikėjimas suaugusiaisiais;

18.3.7. konkrečių asmenų baimė ar baimė likti vienam su tam tikru asmeniu;

18.3.8. depresija, suicidiniai bandymai;

18.3.9. agresyvus elgesys;

18.3.10. apetito sutrikimai;

18.3.11. miego sutrikimai, naktiniai košmarai, baimė eiti miegoti;

18.3.12. regresyvus elgesys;

18.3.13. piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis.

19. Seksualinis elgesys yra normali vaiko raidos dalis. Tam, kad būtų galima įtarti / atpažinti seksualinį smurtą prieš vaiką, yra svarbu žinoti vaikų seksualumo raidą ir skirtingiems vaiko raidos etapams būdingą seksualinį elgesį. Tvarkos aprašo 1 priede pateikiami skirtingo amžiaus vaikų normalaus ir susirūpinimą keliančio seksualinio elgesio pavyzdžiai.

20. Nepriežiūra gali pasireikšti:

20.1. fiziniu apleistumu: nesirūpinama vaiko maistu (ar jis nemaitinamas), apranga, higiena (pvz., verčiamas vaikščioti purvinais, prasmirdusiais drabužiais), fizine sveikata (pvz., ne pagal vaiko fizines jėgas skiriami namų ruošos darbai, susirgus nekviečiamas gydytojas, neperkami vaistai), saugia aplinka (pvz.: vaikas išvejamas iš namų, paliekamas mokykloje po darbo valandų, gyvena šaltuose namuose, paliekamas ilgą laiką be suaugusių priežiūros);

20.2. emociniu apleistumu: netenkinami vaiko psichologiniai poreikiai (pvz., nebendraujama su vaiku, nesidomima jo interesais);

20.3. socialiniu apleistumu: nesirūpinama vaiko išsilavinimu, socializacija.

21. Nepriežiūros atpažinimo kriterijai:

21.1. vaikas per menkai lyginant su savo bendraamžiais fiziškai išsivystęs (pvz., mažo svorio, ūgio), kai tam nėra medicininių priežasčių;

21.2. netvarkinga vaiko išvaizda – murzinas, purvini drabužiai, suplyšusi avalynė;

21.3. vaiko apranga neatitinkanti sezono, oro sąlygų;

21.4. vaiko dantys išgedę ir netaisomi, negydomos burnos ertmės ligos;

21.5. vaikas mieguistas, sunkiai susikaupia, apatiškas;

21.6. vaikas nuolat alkanas, vagiliauja maistą;

21.7. vaikas neturi būtiniausių mokyklinių priemonių;

21.8. vaikas gali vagiliauti įvairius daiktus iš mokyklos, grupės/klasės vaikų;

21.9. vaikas nereguliariai lanko mokyklą, vaiko teisėti atstovai pagal įstatymą nesilaiko, pažeidžia Lopšelio-darželio vidaus tvarkos taisykles (pvz., vaikas pernelyg vėlai/anksti atvedamas, „pamirštama“ jį pasiimti nustatytu laiku; vėluoja į veiklas, praleidžia jas be pateisinamos priežasties);

21.10. vaiką atveda ar pasiima iš Lopšelio-darželio jam mažai pažįstami, nuolat vis kiti, neblaivūs, netinkamai besielgiantys suaugusieji;

21.11. vaikas pastebimas elgetaujantis, valkataujantis;

21.12. vaikas neturi socialių įgūdžių ar jie nepakankami jo amžiui;

21.13. žemas savęs vertinimas, vaikas – itin paklusnus;

21.14. vaikas turi žalingų įpročių.

22. Smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti ir kitomis formomis ir (ar) požymiais.

IV SKYRIUS
LOPŠELIO-DARŽELIO DARBUOTOJŲ VEIKSMAI, KILUS ĮTARIMUI DĖL GALIMO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE

23. Lopšelio-darželio darbuotojų veiksmai (Lopšelio-darželio darbuotojų veiksmų sekos schema kilus įtarimui dėl vaiko galimai patirto smurto artimoje aplinkoje pateikta Tvarkos aprašo 2 priede):

23.1. bet kuris Lopšelio-darželio darbuotojas, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas apie tai praneša Lopšelio-darželio direktoriui arba jo įgaliotam asmeniui. Nesant galimybei pranešti Lopšelio-darželio direktoriui ar jo įgaliotam asmeniui, Lopšelio-darželio darbuotojas, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, tiesiogiai praneša Rokiškio rajono savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui;

23.2. Lopšelio-darželio direktorius, jo įgaliotas asmuo ir (ar) Lopšelio-darželio darbuotojas, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, tačiau dar negalintis

užtikrintai to teigti, gali konsultuotis su Lopšelio-darželio Vaiko gerovės komisijos nariu, koordinuojančiu smurto prevencijos veiklos sritį, arba švietimo pagalbos specialistu (socialiniu pedagogu); nesant galimybių Lopšelyje-darželyje – konsultuotis su savivaldybės švietimo pagalbos ar pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais. Lopšelio-darželio direktorius, jo įgaliotas asmuo ir (ar) Lopšelio-darželio darbuotojas (kuriam vaikas atsiskleidė patiriantis smurtą, arba turintis gerą emocinį ryšį su vaiku, arba pastebėjęs smurto požymius) gali inicijuoti pokalbį su vaiku, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje. Pokalbio su vaiku, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje, ypatumai pateikiami tvarkos aprašo 3 priede;

23.3. Lopšelio--darželio direktorius ar jo įgaliotas asmuo, gavęs pranešimą iš Lopšelio-darželio darbuotojo apie vaiką, galimai patyrusį smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas praneša savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui ir (ar) policijai;

23.4. Lopšelio-darželio direktorius ar jo įgaliotas asmuo, pranešęs apie vaiko, galimai patyrusio smurtą artimoje aplinkoje, atvejį savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui ir (ar) policijai, informuoja Lopšelio-darželio vaiko gerovės komisiją dėl pagalbos vaikui organizavimo ir (ar) teikimo;

23.5. Lopšelio-darželio vaiko gerovės komisija aptaria vaiko, galimai patyrusio smurtą artimoje aplinkoje, atvejį ir bendradarbiaudama su savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriumi nustato švietimo ir (ar) kitos pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį (psichologinės pagalbos vaikui mokykloje, švietimo pagalbos ar pedagoginėje psichologinėje tarnyboje, emocinės paramos telefonu ar kita), bendradarbiavimo su vaiko atstovais pagal įstatymą, kitomis institucijomis, užtikrinančiomis vaiko teisių apsaugą ir teikiančiomis pagalbą vaikui ir šeimai, aspektus (įstaiga teikianti pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems vaikams, Pedagoginė psichologinė tarnyba.

24. Nepranešimas savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui ir (ar) policijai apie vaiko atstovų pagal įstatymą ir (ar) kitų asmenų daromus vaiko teisių pažeidimus užtraukia atsakomybę Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

V SKYRIUS
BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

25. Su tvarkos aprašu pasirašytinai supažindinti visus Lopšelio-darželio darbuotojus.

26. Lopšelio-darželio darbuotojui, įtarus, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, raštu fiksuoti požymius ir visas aplinkybes, kurios sukėlė įtarimą dėl smurto artimoje aplinkoje (pvz., vaiko elgesio ir emocijų pokyčiai, vaiko pasisakymas, vaiko ir jo atstovo pagal įstatymą bendravimo ypatumai ar kita) (Priedas Nr. 4) ir esant galimybei kartu su pranešimu pateikti Lopšelio- darželio direktoriui ir (ar) jo įgaliotam asmeniui ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui ir (ar) policijai.

27. Lopšelio-darželio darbuotojui, įtarus, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, Lopšelio-darželio vadovui arba jo įgaliotam asmeniui pranešti raštu.

28. Visi dokumentai, esantys vaiko asmens byloje, ir duomenys, susiję su vaiku ir jo asmeniniu gyvenimu, yra konfidencialūs ir naudojami tik tiek, kiek tai būtina vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą įgyvendinančioms institucijoms ir Lopšelio-darželio darbuotojams atlikti pavestas funkcijas.

29. Tvarkos aprašas parengtas vadovaujantis rekomendacijomis mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje.

_____

Rekomendacijų dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje
1 priedas

SKIRTINGO AMŽIAUS VAIKŲ SEKSUALINIS ELGESYS: NORMALUS IR SUSIRŪPINIMĄ KELIANTIS SEKSUALINIS ELGESYS

I. SU SEKSUALUMU SUSIJĘS 2-5 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ ELGESYS

Atitinkantis amžių vaikų elgesys	Susirūpinimą keliantis vaiko elgesys	Vaiko elgesys, dėl kurio būtina kreiptis pagalbos pas specialistus
Liečia/trina savo genitalijas, kai yra keičiamos sauskelnės, prieš miegą, kai yra įsitempęs, susijaudinęs ar išsigandęs.	Nesiliauja liesti / trinti savo genitalijų matant kitiems, net kai yra sudrausminamas.	Liečia / trina savo genitalijas (net iki susižalojimo), atsiribodamas nuo jo amžiui įprastos veiklos.
Tyrinėja / domisi skirtumais tarp vyro ir moters, mergaitės ir berniuko.	Nesiliauja klausinėjęs apie genitalijų skirtumus net ir tuomet, kai į klausimus jau atsakyta.	Piktai, liūdnai ar agresyviai žaidžia skirtingų lyčių vaidmenis. Demonstruoja neapykantą savo arba priešingai lyčiai.
Liečia šeimos suaugusiųjų narių ar vaikų intymias kūno vietas.	Liečia ne šeimos narių intymias kūno vietas. Prašo, jog jį liestų.	Stengiasi slapčia paliesti suaugusiųjų. Leidžia liesti jį kitiems, reikalauja, jo kiti jį liestų.
Nepraleidžia progos žvilgteléti į nuogus žmones.	Įsistebeilija į nuogus žmones net ir po to, kai prieš tai ne kartą buvo juos matęs.	Prašo žmones nusirengti. Bando jéga juos nurengti.
Klausinéja apie genitalijas, krütinę, lytmius santykius, vaiku gimimą.	Nesiliauja klausinéjęs net ir tuomet, kai tévai pateiké vaiko amžiui tinkamus atsakymus.	Klausineja nepažistamųjų net ir po to, kai tévai atsakė i klausimus. Vaiko seksualinės žinios yra per plačios jo amžiui.
Erekcija.	Užsitęsusi erekcija.	Skausminga erekcija.
Patinka büti nuogam. Gali rodyti kitiems savo genitalijas.	Nori büti nuogas viešoje vietoje net po to, kai tévai sudrausmino ir neleido to	Atsisako apsirengti. Slapta demonstruoja savo genitalijas net ir po daugelio įspéjimų
Domisi, kaip žmonés atlieka tualeto reikalus.	Susidomėjimas tualeto reikalais nemažéja savaitémis.	Atsisako palikti žmones vienus tualete, užstoja jiems kelia į tualetą.
Domisi vaiko gimdymu.	Berniukų doméjimasis nesiliauja kelias dienas / savaltes.	Demonstruoja baimę ar pyktį küdikių, gimdymo ar lytinių santykių atžvilgiu.
Vartoja nešvankius žodžius, susijusius su tualetu ar seksualiniais dalykais.	Nesiliauja vartoti tokių žodžių namuose, net ir sudrausmintas tévu.	Nenustoja vartoti tokių žodžių ne tik namuose, bet ir viešoje vietoje net ir po daugybés

Domisi savo fekalijomis,	Ištepa savo fekalijomis sienas ar duris daugiau nei vieną kartą.	Žaidžia su fekalijomis,jas teplioja net ir po daugybės sudrausminimų.
žaidžia daktarais, nagrinėja kitų kūnus.	Nesiliauja žaisti net ir jį sudrausminus.	Verčia kita vaiką žaisti daktarais, nusirengti.
Vedinas smalsumo ir noro tyrinėti, bando įkišti ką nors į genitalijas ar išeinamą angą.	Nesiliauja to daryti net ir sudrausmintas.	Per prievartą bando įkišti ką nors į savo arba kito vaiko genitalijas ar išeinamą angą
Žaidžia namais, vaidina mamą ar tėtį.	Užgula kitus vaikus, būdamas apsirengęs.	Imituoja arba bando atlikti lytinę sueitį, oralinį seksą, būdamas nuogas.

II. SU SEKSUALUMU SUSIJĘS 6-7 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ ELGESYS

Atitinkantis amžių vaiko elgesys	Susirūpinimą keliantis vaiko elgesys	Vaiko elgesys, dėl kurio būtina kreiptis pagalbos pas specialistus
Klausinėja apie genitalijas, krūtinę, lytinius santykius.	Demonstruoja baime ir nerimą, kalbėdamas seksualinio turinio temomis.	Nepaliaujamai klausinėja apie seksą. Žinios apie sekąs pemelyg išsamios vaiko amžiui
Domisi, žvilgčioja, kaip žmonės atlieka tualeto reikalus.	Dažnai yra pagaunamas stebintis ar žvilgčiojantis į žmones,atliekančius tualeto reikalus.	Atsisako palikti žmones vienus tualete.
Vartoja nešvankius žodžius, susijusius su tualeto reikalais, genitalijomis ar seksualiniais santykiais.	Nesiliauja vartoti tokių žodžių prie suaugusiųjų, net ir tuomet, kai tėvai jį sudrausmina ir nubaudžia.	Nesiliauja vartoti tokių žodžių net ir po to, kai buvo pašalintas iš klasės / mokyklos ar atribotas nuo kitos veiklos.
Žaidžia daktarus, nagrinėja kitų kūnus.	Dažnai žaidžia daktarus, net ir po to, kai tai daryti jam buvo uždrausta.	Verčia kitą vaiką žaisti daktarus, nusirengti.
Domisi vaiku turėjimo / gimimo procesu.	Berniukas nesiliauja demonstruoti tikėjimą, jog po kelių mėnesių jis turės vaikų.	Demonstruoja baimę ar pyktį vaikų gimdymo, lytinių santykių atžvilgiu.
Rodo kitiems savo genitalijas.	Nori būti nuogas viešoje vietoje net ir sudrausmintas tėvų.	Atsisako apsirengti. Demonstruoja savo genitalijas viešoje vietoje net ir po daugelio įspėjimų
Domisi šlapinimusi ir tuštinimusi.	Žaidžia su fekalijomis. Tyčia šlapinasi ne į unitazą, o šalia.	Be perstojo žaidžia su fekalijomis, jas teplioja. Tyčia šlapinasi ant baldų.
Liečia / trina savo genitalijas, prieš miegą, kai yra įsitempęs, susijaudinęs ar išsigandęs.	Nenustoja liesti/trinti savo genitalijų viešai po to, kai yra sudrausminamas. Masturbuojasi trindamasis i baldus ar kitus objektus.	Liečia / trina savo lytinius organus, atsiribodamas nuo jo amžiui įprastos veiklos. Masturbuojasi į kitus žmones.

Žaidžia namais, imituoja mama ar tėtį.	Užgula kitus vaikus būdamas apsirengęs. Imituoja seksualinį elgesį su lėlėmis / pliušiniais žaislais.	Užgula kitus vaikus būdamas nuogas. Verčia kitą vaiką atlikti lytinę sueitį.
Galvoja, jog priešingos lyties vaikai yra „bjaurūs", todėl jų negalima paliesti. Vaikosi kitus.	Vartoja nešvankius žodžius kito vaiko, kuris kažkuo skundžiasi, atžvilgiu.	Vartoja keiksmažodžius, kalbėdamas apie kito vaiko šeimą. Skriaudžia priešingos lyties vaikus.
Kalbasi apie seksą su kitais vaikais. Kalba apie priešingos lyties draugo ar draugės turėjiimą.	Patiria nemalonumų dėl dažnų kalbų apie seksą. Romantizuoja visus santykius.	Nuolat kalba apie seksą ir lytinę sueitį. Dažnai patiria nemalonumų dėl dažnų kalbų apie seksą.
Nori privatumo vonios kambaryje ar persirengiant.	Labai nuliūsta, jei yra stebimas, kol persirenginėja.	Agresyviai ir verksmingai reikalauja privatumo.
Mėgsta klausytis ir laidyti nešvankius juokelius.	Nuolat įkliūva laidant nešvankius juokelius. Imituoja su seksu susijusius garsus, pavyzdžiui, dūsauja, aimanuoja.	Nenustoja laidyti nešvankių juokelių net ir po to, kai buvo pašalintas iš klasės / mokyklos ar atribotas nuo kitos veiklos.
Žiūri nuogų žmonių nuotraukas / paveikslėlius.	Žavisi nuogų žmonių nuotraukomis / paveikslėliais.	Nori masturbuotis stebėdamas tokias nuotraukas / paveikslėlius, arba jas / juos demonstruoja kitiems.
Žaidžia žaidimus, susijusius su seksu ir seksualumu, su tokio paties amžiaus vaikais.	Nori žaisti tokius žaidimus su daug jaunesniais arba vyresniais vaikais.	Verčia kitus vaikus žaisti tokius žaidimus.
Piešia genitalijas ant žmogaus figūros meno sumetimais.	Piešia genitalijas ant vienų figūrų, o ant kitų - ne. Piešiamų genitalijų dydis neatitinka kūno proporcijų.	Vaizduojamos genitalijos išsiskiria kaip ryškiausia figūros ypatybė. Vaizduoja lytinę sueitį, grupinį seksą, sadistines ar mazochistines scenas.
Nagrinėja skirtumus tarp vyro ir moters, mergaitės ir berniuko.	Yra sumišęs / sutrikęs dėl vyro ir moters skirtumų net ir po to, kai visi klausimai buvo atsakyti.	Piktai, liūdnai ar agresyviai žaidžia skirtingų lyčių vaidmenis. Demonstruoja neapykantą savo arba priešingai lyčiai.
Nepraleidžia progos pažiūrėti į nuogus žmones.	Spokso / tyko progų paspoksoti į nuogus žmones, nors yra matęs nuogų žmonių.	Prašo žmones nusirengti. Bando jėga juos nurengti.
Apsimeta priešingos lyties asmeniu.	Nori būti kitos lyties asmeniu.	Nekenčia savo lyties, genitalijų.
Nori palyginti savo genitalijas su bendraamžiu.	Nori palyginti savo genitalijas su daug jaunesniu arba vyresniu vaiku	Reikalauja pamatyti vaikų ar suaugusiųjų genitalijas, krūtinę, sėdmenis.

Domisi bendraamžių krūtinės ar sėdmenų lietimu nori, kad bendraamžiai tą jam.	Nepaliaujamai nori liesti kitų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. imituoti oralinį, analinį ar seksą.	Verčia kitus vaikus leisti jam genitalijas, krūtinę, sėdmenis. kitus vaikus imituoti oralinį, vaginalinį seksą.
Bučiuoja artimus suaugusiuosius ir vaikus, leidžiasi jų pabučiuojamas.	Bučiuojasi su liežuviu. Su kitais bendrauja seksualizuota maniera. Baugščiai reaguoja i suaugusiųjų apkabinimą ar bučinį. Nuliüsta, jei viešai demonstruojama meilė / dėmesys. Bučiuoja nepažistamus suaugusiuosius ir vaikus.	Pernelyg familiariai elgiasi su nepažįstamais žmonėmis. Kalba seksualizuota maniera su nepažįstamais žmonėmis. Fizinis kontaktas su suaugusiais sukelia stiprų susijaudinimą.
Žvilgčioja į kitų genitalijas, sėdmenis, krütis.	Liečia / spokso į kitu genitalijas, sėdmenis, krütis. Prašo kitu liesti genetalijas, sėdmenis, krütis.	Stengiasi slapčia paliesti kitų genitalijas, krütis, sėdmenis. Bando manipuliuoti kitu, kad jis paliestų vaiką.
Erekcija.	Užsitęsusi erekcija.	Skausminga erekcija.

Rekomendacijų mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje
2 priedas

MOKYKLOS DARBUOTOJŲ VEIKSMŲ SEKA, ĮTARUS, KAD VAIKAS GALIMAI PATYRĖ SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE

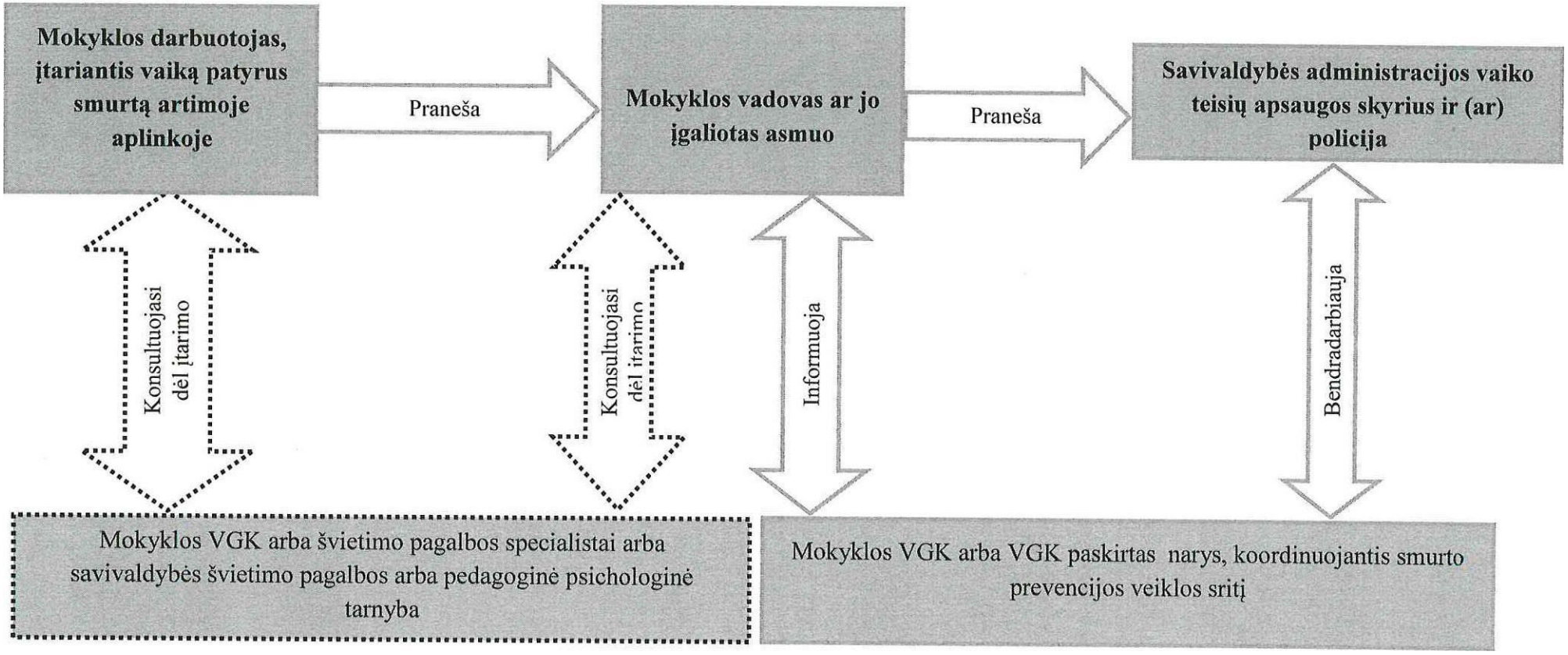

Paaiškinimai

⟺ rekomenduojami (prireikus) veiksmai

Rekomendacijų dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje
3 priedas

LOPŠELIO-DARŽELIO DARBUOTOJO POKALBIO SU VAIKU, GALIMAI PATYRUSIU SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE, YPATUMAI

Lopšelio-darželio darbuotojas, įtaręs ar pastebėjęs galimo smurto prieš vaiką požymius vaiko kūne, elgesyje, emocijose ar vaiko atstovų pagal įstatymą bendravime su vaiku, turėtų susirūpinti ir pasidomėti, kas jam nutiko. Kalbėdamas su vaiku Lopšelio-darželio darbuotojas turėtų atkreipti dėmesį į kai kurias pokalbio ypatybes:

✓ sudaryti kiek įmanoma saugesnes ir patogesnes pokalbiui sąlygas (pvz., vienam grupėje), kad vaiko nerimas sumažėtų;

✓ atsisėsti šalia vaiko arba jam patogiu atstumu viename akių lygyje (nerekomenduojama sėdėti už stalo vienas priešais kitą);

✓ klausti vaiko, kas jam nutiko, užduodant atvirus klausimus (pvz.; „Šiandien pastebėjau mėlynes ant tavo rankos riešo. Kas tau atsitiko?" Neklausti: „Ar čia tam tikras asmuo tau mėlynes padarė?");

✓ ramiai išklausyti vaiką, nepertraukinėti, leisti pasakyti, kiek vaikas nori/gali;

✓ neprarasti savitvardos: matydamas, kad suaugusysis, kuriam vaikas atsiskleidė, išsigando, supyko ar pasibaisėjo, gali išgąsdinti vaiką, jis gali daugiau nebepasakoti arba atsiimti savo žodžius;

✓ tikėti vaiku: jei vaikas prabilo apie smurtą, jis parodė pasitikėjimą suaugusiuoju. Jei vaikas išgirs abejonę, ar jis sako tiesą, daugiau gali nieko nebesakyti, ir smurtas gali tęstis toliau;

✓ nuraminti vaiką, palaikyti jį: vaikui atskleisti smurtą, veikiausiai, reikėjo sukaupti daug drąsos. Svarbu jam perteikti žinią, kad jis gerai pasielgė kreipdamasis pagalbos (pvz., „gerai, kad tu man pasakei apie tai", „man gaila, kad tau taip atsitiko");

✓ nekaltinti, nesmerkti, nekritikuoti vaiko: svarbu yra vaikui perduoti vienareikšmišką žinią, kad jis nėra kaltas dėl patirto smurto, už tai yra atsakingas suaugęs žmogus, kuris elgėsi neleistinai;

✓ skatinti vaiką pasidalinti savo išgyvenimais, jausmais: tikėtina, kad vaikas patiria daug įvairių jausmų ir išgyvenimų: baimę būti kaltinamu, baimę dėl smurtautojo kerštо, gėdą, kaltę ir kitą, kurie jį slegia;

✓ klausiant, kalbant vartoti suprantamus vaikui žodžius, sąvokas, atitinkančias vaiko amžių, pažintinius gebėjimus ir supratimą, specialiuosiuos ugdymosi poreikius; suprasti, kad vaikas gali būti emociškai prisirišęs prie smurtavusio prieš jį asmens (pvz., jei vaiką seksualiai tvirkino tam tikras asmuo, vaikas gali išgyventi labai prieštaringus jausmus — meilę smurtautojui ir neapykantą jam už padarytą skriaudą), vengti jį kaltinančių, vertinančių ar nukreipiančių klausimų, teiginių;

✓ patvirtinti vaikui, kad jis gerai padarė pasisakęs apie patiriamą smurtą;

✓ pokalbio metu patikinti vaiką, kad smurtas prieš jį — ne jo kaltė, o smurtavusiojo atsakomybė; klausytis vaiko ir sąžiningai atsakyti į jam kylančius klausimus: vaiką gali kankinti nežinia dėl ateities, smurto atskleidimo pasekmių. Svarbu patikinti vaiką, kad bus stengiamasi užtikrinti jo saugumą, tačiau nežadėti to, ko nėra galimybės išpildyti (pvz., nereiktų vaikui sakyti „Tavo mama nenusimins");

✓ paaiškinti vaikui (atsižvelgiant į vaiko amžių ir supratimą), kas vyks po to, kai jis pasisakė, kokių veiksmų imsis Lopšelio-darželio darbuotojas vaikui apsaugoti;

✓ būti prieinamu vaikui, nepalikti jo vieno su savo problema, mintimis ir jausmais.

Rekomenduojama vaiko papasakotas smurtinės situacijos detales užrašyti kaip įmanoma tiksliau, cituojant vaiko kalbą: kada prasidėjo smurtas, kas tai darė, kas apie tai žino/žinojo, kam vaikas yra dar pasakojęs ar (ir) kodėl nepasakojo, kokie, vaiko supratimu, buvo smurtautojo motyvai, kaip vaikas jautėsi po smurtinio įvykio. Lopšelio-darželio darbuotojas turėtų įvertinti, kiek vaiko pasakojimas galimai realistiškas, ar vaiko nurodomos aplinkybės, faktai atitinka sužalojimų turinį, sunkumą (pvz., ant vaiko rankos matoma suaugusio asmens plaštakos dydžio mėlynė, o vaikas sako, kad jam per ranką sudavė penkiametis brolis). Svarstyti apie vaiko patiriamą smurtą galima, kai vaiko sužalojimai yra neįprasti, jo pasakojimas atrodo neįtikinamas. Svarbu prisiminti, kad smurtą patyrę vaikai dažnai neprisipažįsta, kas ir kaip prieš juos smurtavo, dėl įvairių priežasčių: galvoja (ar yra įtikinti), kad yra patys kalti dėl tokio elgesio su jais; nori būti ištikimi savo smurtautojui; bijo smurto atskleidimo pasekmių ar pan.

Kalbantis su vaiku neleistina:

- ✓ žadėti tai, ko nebus galimybės ištesėti, pvz., „tau daugiau nieko blogo neatsitiks";
- ✓ versti vaiką detaliai pasakoti apie patirtą smurtą. Svarbu leisti jam kalbėti tiek, kiek jam norisi;
- ✓ vertinti ir klausinėti vaiką apie jo jausmus smurtautojui;
- ✓ klausti vaiko, kodėl jis anksčiau nepasakė/nesipriešino smurtui, tai vaikui gali sustiprinti kaltės jausmą, jei yra žinoma, kas yra smurtautojas, leisti jam susitikti su vaiku. Šiuos klausimus turi spręsti policija ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrius;
- ✓ leisti vaikui atsiskleisti prie kitų vaikų. Reikia saugoti ir gerbti jo privatumą, neatskleisti ir neaptarinėti informacijos su įvykiu nesusijusiems asmenims.

SVARBU: Lopšelio-darželio darbuotojo įtarimai dėl vaiko galimai patiriamo smurto nėra įrodymai. Įrodymų rinkimas — teisėsaugos specialistų kompetencija.

Skubia vaiko apsauga būtina pasirūpinti, kai:

- ✓ kyla akivaizdus pavojus vaiko fizinei, psichinei sveikatai;
- ✓ nėra maisto, vaikas badauja;
- ✓ nesaugu dėl higienos stokos (pvz.: tikimybė infekcijoms, nes nėra geriamo vandens ir pan.);
- ✓ dėl psichikos sveikatos sutrikimų paūmėjimų, kai vaiko atstovai pagal istatymą nėra pajėgūs pasirūpinti vaiko fiziniais, psichologiniais, socialiniais poreikiais;
- ✓ yra tikimybė, kad vaiko atstovai pagal įstatymą, vartojantys psichoaktyvias medžiagas (alkoholį, narkotikus) ir apsvaigę nuo jų, artimiausiu metu nesiliaus to daryti.

_____

Rokiškio lopšelio-darželio „Varpelis“
Smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje tvarkos aprašo
4 priedas

ROKIŠKIO LOPŠELIO-DARŽELIO „VARPELIS“
PRANEŠIMO APIE ĮTARIAMĄ SMURTĄ FORMA

_____
Pranešimo data

Bendrieji duomenys:

Kam pranešta apie įtariamą smurtą:	
Kas pranešė apie įtariamą smurtą:	
Kada kilo įtarimas apie smurtą:	
Prieš ką, kaip įtariama, buvo smurtaujama (vaiko vardas, pavardė, amžius, grupė)	
Kokia smurto forma (-os) naudota (-os) ar įtariama, kad buvo naudota (-os):	
☐ ***Fizinė*** ☐ ***Psichologinė*** ☐ ***Seksualinė*** ☐ ***Nepriežiūra***	
Ar yra žinomas tokio elgesio pasikartojamumas:	

Pastebėti kriterijai:

Tėvų ar kitų vaiko artimų žmonių paaiškinimai:

Kitos pastabos: